

Het moderne bewustzijn zegt: „De mens weet niets van God; het is ook nog maar de vraag of er zoiets als een God bestaat.” Ook zijn er andere stemmen, vertolkt door Oosterse religies: „De mens moet streven naar eenwording met God, de mens heeft een goddelijke vonk of valt gewoonweg met God samen.” Tussen die twee klippen ziet dr. Arjan Plaisier een gulden middenweg: die van het klassieke christelijke geloof. „Die oude traditie bewijst in de cultuur van vandaag voluit zijn waarde,” vindt Plaisier.

TJERK DE REUS

„Het zijn uitersten,” zegt Plaisier. „Enerzijds de gedachte van totale scheiding van God en mens, anderzijds de mogelijkheid van eenwording. Mens en God staan òf los van elkaar òf zij vallen samen. Dat is een tegenstelling die veel zegt over ons huidige religieuze klimaat, maar intussen frustrerend werkt als je op een gezonde manier wilt nadenken over het geloof in God. Het klassieke christendom weet dat God de mens ‘bijna goddelijk’ heeft gemaakt, dus aangelegd op een relatie met Hem. Het is vandaag van groot belang om dat te doordenken, in de moderne en postmoderne context van Nederland en West-Europa.”

Dr. Arjan Plaisier - theoloog, predikant, kenner van de filosofen Nietzsche en Pascal - was een van de sprekers tijdens de Utrechtse studiedag, die eerder deze maand gehouden werd. Het was de tweede keer dat dit theologische evenement plaatsvond. De initiatiefnemers van deze jaarlijks terugkerende studiedagen hebben gezamenlijk de overtuiging dat de klassieke christelijke theologie helderheid en body heeft die we vandaag missen. Met benaming ‘klassieke theologie’ doelt men op theologie van de ongedeelde kerk, waarbij vooral aan de lijn Augustinus (vierde eeuw), Anselmus (elfde eeuw), Duns Scotus (veertiende eeuw) wordt gedacht, een lijn die doorloopt in de theologie van de Reformatie (zestiende eeuw). Kenmerkend voor deze klassieke theologie is volgens de initiatiefnemers (naast dr. Plaisier ook de theologen dr. Nico den Bok en dr. Guus Labooy) een ‘spiritueel en kerkelijk engagement’ en ‘een rationele verantwoording die volop openstaat voor regulier wetenschappelijk denken’ - zo valt te lezen op de website. Kortom: betrokken spiritualiteit hand in hand met wetenschappelijke volwassenheid. Het genoemde drietal meent bovendien dat de nieuw gevormde protestantse kerk, met zijn ‘al te grote theologische veelkleurigheid’ baat kan hebben bij oriëntatie op de klassieke theologie: ‘er is een wijdverspreide ‘verlegenheidscultuur’ met veel nadruk op zoeken en een taboe op vinden. We denken ook breder aan de discussie met de moderniteit, aan de evaluatie van de secularisering en de waardering van de wetenschap ook in verhouding tot de theologie.’

Tijdens de studiedag vorig jaar werd nagedacht over de menswording van God. Afgelopen keer behandelden de sprekers de vraag of en hoe de mens ‘aan God gelijk’ zou moeten worden’. De mens is een bijzonder schepsel, zo is de overtuiging, die ‘dichtbij God’ moet of kan komen. Het is de vraag of de reden daarvoor ligt in de zonde - die juist resulteert in de verwijdering tussen God en mens - òf dat er sowieso een vervulling van het menszijn is waarnaar je streven kunt. Maar waarom moet deze vraag vandaag de dag in het middelpunt staan, temidden van onze huidige cultuur?

Plaisier: „Het christelijk geloof kent aan de mens een hoge waardigheid toe. Hij is ertoe geroepen om ‘aan God gelijkvormig te worden’. God heeft hem in liefde geschapen als zijn beeld. Hij schenkt de mens door zijn genade het voorrecht te groeien tot de volle maat van zijn menszijn, zoals het in Christus al is vervuld. Terecht bestaat er in de christelijke traditie aandacht voor het gevaar voor de hoogmoed. Hoogmoed is de poging als God te zijn zónder God als Heer te erkennen. Maar wanneer je er geen aandacht schenkt dat het verlangen te ‘groeien aan God’ legitiem is en wanneer je ook geen oog hebt voor de hoge bestemming van de mens - kan de gedachte aan het menselijke tekort, de zonde en het falen aanleiding geven zich te gemakkelijk neer te leggen bij de postmoderne gedachte dat de grote verhalen voorbij zijn en de grote perspectieven passé. Dan verlies je de het contact met de grootse visie op menszijn die uit de bijbel spreekt en die op fundamentele wijze is doordacht in de

klassieke theologie. Ook ontstaat er dan een aanpassing aan de geest van de tijd, die de mens toch als niet meer ziet dan een veredeld dier. Juist vandaag, nu de waarde ook van het menszijn - ondanks alle pathos waarmee het zelfbeschikkingsrecht in het vaandel wordt gevoerd - niet hoog wordt aangeschreven, is het van belang op te komen voor de wezenlijke waardigheid van de mens.’’

In de insteek van de Utrechtse theologen spreekt een verlangen om vervuld te zijn van God, de ‘volheid van de relatie’ te ervaren. Zie je deze beweging niet allang terug bij evangelicalen? Zij leven uit de Geest, willen uitstralen uit nieuwe mensen te zijn. Of willen jullie toch iets anders?

„Het gaat er niet om iets kwaads te zeggen van evangelische mensen die de verlossing in het hier en nu als gerealiseerd willen beleven. Maar er zijn wel twee kanttekeningen. In de eerste plaats voltrekt zich de relatie met God niet alleen in aparte religieuze uitingen - lofprijzing en dergelijke - maar ook in de manier waarop de mens staat in de werkelijkheid. De mens is schepsel, en hij wordt ertoe geroepen zich te ‘openen’ voor God in zijn concrete leven. In evangelische kringen wordt het geestelijke leven nogal eens losgemaakt van het schepselmatige, waardoor het een eigen leven gaat leiden. Met andere woorden: het gewone leven staat los van het geestelijke leven. In de tweede plaats: de openheid naar God voltrekt zich steeds opnieuw: het is een zich steeds weer openen voor God. Daarin spelen noties als boete en inkeer een wezenlijke rol. In mijn lezing tijdens de studiedag sprak ik over de christelijke spiritualiteit van de gebroken menselijkheid: het licht van Gods liefde breekt in de regen van tranen van berouw en van vreugde. Dat levert een breed palet kleuren op: van infrarood tot violet. Christelijke spiritualiteit is er een van de menselijke maat.’’

Het is uw overtuiging dat de moderniteit is vastgelopen en dat de klassieke theologie iets te bieden heeft. Wat loopt er nu precies vast in het moderne denken en beleven?

„Laat ik eerst zeggen: veel moderne verworvenheden kunnen worden erkend. In veel gevallen is er, net als bij sekten, sprake van een onbetaalde rekening van de kerk. Wanneer deze verworvenheden geheel los komen te staan van de voedingsbodem van het geloof, verkommen ze. Ik zal dit verduidelijken met een voorbeeld: de seksualiteit. Binnen de christelijke traditie is er nogal eens weinig erkenning geweest voor de positieve betekenis van seksualiteit in de liefdesrelatie tussen man en vrouw. Ondanks dat de bijbel zelf openlijk en positief spreekt over seksualiteit! De manier waarop in het christendom hiermee is omgegaan, heeft zich gewroken. De voortschrijdende moderniteit heeft de seksualiteit positief willen waarderen, niet meer met de negatieve bril van het christendom. Dat is dus begrijpelijk. Maar seksualiteit is vervolgens een eigen leven gaan leiden. Zonder regels - normen - is het al snel zo dat allerlei dingen ‘moeten kunnen’, althans, dat vindt men. Kijk maar naar de ontwikkelingen in de jaren zestig. Het intrinsieke verband tussen enerzijds seks en anderzijds liefde, trouw en geborgenheid, is voor velen weggefallen. Seks staat op zichzelf, staat los van liefde en trouw. In zo’n klimaat verkommert de seksualiteit. Op den duur zijn er steeds extremere prikkels nodig om er nog wat van te maken. Het is bijbels om te zeggen: seks en liefde horen bij elkaar. Maar liefde komt ook niet uit de lucht vallen. Het vraagt om een bron van liefde, waardoor er de motivatie is het vol te houden, trouw te blijven, schuld te belijden, zich te verzoenen, enzovoorts. Waar het leven open staat naar God als de bron van liefde, daar zal [zij] ook de seksualiteit maximaal aan haar doel beantwoorden. Hier blijkt de betekenis van christelijk ABC juist voor de seksualiteit.’’

„Een ander voorbeeld is de zelfontplooiing. Als mens maak je zelf je keuzes en bepaal je zelf de koers van je leven. Deze zelfontplooiing heeft zich doorgezet in onze cultuur, soms tegen heersende christelijke zeden in, waarin altijd maar op gehoorzaamheid en aanpassing werd gehamerd. Maar los van de voedingsbodem van het geloof dreigt ook deze waarde te verkommen. Hoe kan ik mijzelf ontplooiën, als er geen objectieve waarden zijn, waar ik me aan kan spiegelen? Totale vrijheid leidt tot willekeur. Zelfontplooiing en zelfbeschikking

kunnen gemakkelijk vervallen in onverschilligheid en relativisme. Is de werkelijkheid alleen maar 'materiaal' is voor mijn vrije keuze? Of doet de werkelijkheid, de mensen, de samenleving toch ook een beroep op mij, word ik aangesproken op mijn verantwoordelijkheid? Als dat niet zo ervaren wordt, dan kan er ook geen besef ontstaan dat je leven een doel, een bestemming heeft. Dan maakt het ook niet uit wat ik kies. Anything goes, zo luidt een typering van deze levenshouding, maar het droesem van de willekeurigheid is dan bitter."

Binnenkort verschijnt een studiebundel als resultaat van de gehouden studiedag. Niet alleen de lezingen, maar ook reacties op de ingenomen stellingen zullen daarin zijn opgenomen. „Het gesprek en de bezinning moeten voortgang vinden”, zegt Plaisier. „De Nederlandse kerk - maar ook de samenleving - kan niet anders dan verrijkt worden door een ontmoeting met de klassieke theologen.”

Friesch Dagblad, 3 juli 2004